

УДК 821.161.2
Г56

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Дизайнер обкладинки *Іван Дубровський*

ПРОЛОГ

Звітрене, збите глибокими зморшками лице жінки не сподобалося мені відразу, як тільки я побачила її на вулиці, котрою гуляв холодний пронизливий вітер, а з неба сипало колючою сумішшю дощу зі снігом. Щось неприємне й навіть небезпечне вбачалося у трішки згорбленій постаті, що застигла нерухомо, чекаючи на мене... На якусь жахливу й неможливу мить видалося, що то смерть чекає на мене... Та смерть, котра останнім часом так уже часто чатувала на мене, й скільки разів за останні майже два роки зазіралася я з жахом до незмигних і холодних очей, кожного разу очікуючи крижаного дотику її кістлявих пальців. Тож ця незнайомка зі зморшкуватим лицем... нагадала мені кістляву, і незбагненим чином я відчула небезпеку, усе в мені волало, аби втікала геть, але я полишалася стояти й дивитися на її далеку від стрункості постать. У цій жінці на той час вбачала я порятунок від голодної смерті...

Вітер, налетівши з новою силою, пронизав моє ослабле тіло в благенькому пальтечку до самих кісток, торкнувся холодними пальцями невидимими серця... Я майже постійно тепер відчувала холод, і не могло мене зігріти навіть літнє сонце. Відчувала себе померлою — померлою давно,

© Ірзізова Ю. Г., 2025
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2025
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2025

ISBN 978-617-15-1444-7

уже більше року, з тої кривавої ночі, коли життя моє перетворилося зі спокійного на жахливий сон, що ніяк не закінчувався, котрий я продовжувала бачити попри всі мої відчайні спроби прокинутися й обірвати вервицю жахливих видінь. Брудне моє, давно вже не мите волосся вкотре безнадійно сплуталося під простою вовняною хустиною, та я не звертала на те уваги. Звиклася... Майже байдуже згадала розкішні рудаві кучері, котрі мала в тому, іншому своєму житті. У тім житті, котрого більше не існувало, й спомини про яке спричиняли лише біль та пронизливе відчуття жалю... Жалю на власну нерозумність, на сліпоту свого юного дівочого серця. У тім житті назавжди полишилася пані Евеліна Павлівна Ягожинська, дружина заможного поміщика, генерала Владислава Ягожинського, владна поміщиця, генеральша, котра виявилася примхливою дитиною, що гралася в помсту й не змогла завчасно роздивитися в серці своїм справжнє кохання. У тім житті полишилися також сокровенні хвилини щастя, котрого раніш не шанувала, дорогоцінності котрого не бажала приймати, а зараз мріяла, аби повернувся той час хоча б на мить...

— Гей, паня, й довго ти будеш на мене дивитися?

Грубий та хрипкий, до пари її постаті та вигляду, голос жінки обірвав мої невеселі роздуми, примусив здригнутися. Змерзлі пальці з силою затисли залишки дорогоцінностей — останнє, що полишилося в мене від попереднього життя. У пам'яті болюче промайнуло вродливе чоловіче лице того, від кого я отримувала в подарунок ці коштовності, які зараз мали врятувати нас від голодної смерті. Ще купка подібного багатства полишилася в кімнаті, де ми зараз мешкали — ними мали сплатити нашу втечу з ворожої рідної землі.

Я обміняла в жінки на ті коштовності цілий кошик харчів: хліб і таке дорогоцінне для дітей молочко. І так міцно

притулила його до себе, що навіть ціла згряя більшовиків не змогла б відійняти того багатства. Йшла вітряною вулицею чужого Севастополя й знову відчувала той пронизливий холод, котрий пробирався ледь не до кісточок. А був же час у моїм житті, коли я вдягалася в найкращі хутра та шовкові сукні й зовсім не цінувала того, чим так щедро обдарувала мене доля й... Владислав. Якою нерозумною, невдячною я колись була... Як щиро та гірко жалкувала зараз об тім згаянім марно часі, коли могла бути щасливою безмежно, але за власним нерозумним бажанням зреклася того щастя. Щастя бути коханою, надзвичайно коханою жінкою. Кохання гідного чоловіка було кинуте до моїх ніг, мов переможний трофей, воно було пожертвою люблячого серця... А що ж я вдіяла? Відмовлялася його прийняти, не дозволяла собі бути щасливою та з відчайною силою чіплялася за ту помсту, нікому не потрібну, що була лише примхою моєю власною. На самому початку нашого шлюбу я допускалася помилок, котрі відштовхували чоловіка від мене. Навмисне образила його відразу ж після весілля, і він поїхав на декілька днів, а коли з'явився, навіть не сказала, наскільки шкодую. Якби зараз повернути час назад, та вже неможливо... Недарма ж мудрі люди кажуть, що ми починаємо цінувати щось лиш тоді, коли втрачаємо його, я зараз повною мірою розуміла цей вислів. Тільки втративши Владислава, я усвідомила, що покохала цього чоловіка, що кохання в його серці відшукало взаємність собі в моїм нерозумнім дівочім серці. Але розуміння прийшло до мене занадто пізно, я зараз не відаю навіть, чи живий він на цім світі, чи загинув десь під більшовицькою кулею або шаблею. Хоча надія на те, що Владислав живий, полишалася в серці й тримала мене весь час, не дозволяючи опустити руки, підкоритися відчаю й тим самим зректи себе й інших, залежних від мене людей, на загибель.

Замислившись, я звернула за вугол будинку й застигла на місці, мов вкопана. Перед очима постала воістину страшна картина — дерева, що росли на узбіччі... й десятки неживих людей спотвореними прикрасами застигли вже навечно на тім безлистянім гіллі, потворнім і жахітливім з вигляду. Мов хтось ялинку прикрашав до Різдва... але з божевільним неможливим смаком, з хворобливою уявою. Ім'я тої страшної людини, котра вквітчувала вулиці Севастополя подібними прикрасами, було відомо тепер кожному, й одна його згадка викликала ледь не тваринний страх. Розалія Землячка... революціонерка на прізвисько Демон, котрим вона надзвичайно пишалася й котре сама вигадала. Це з її лихої волі на деревах, ліхтарях, навіть пам'ятниках міста зараз були понавішувані тіла вбитих нею людей. Місто видавалося геть вимерлим, адже люди просто боялися ходити вулицями, бо то було вкрай небезпечно — втрапивши на більшовиків чи навіть саму Землячку, ти вже не впевнений, що повернешся додому живим. Страшні... страшні й неможливі часи, коли люди геть забули Бога, й наче всі сили пекла вирвалися на землю, виплескували всю злість та ненависть свою до люду божого в особині цієї пані Землячки, про котру яких тільки жахів я не наслухалася. Мені й самій було небезпечно вештатися порожніми й незатишними вулицями... я одна з тих, проти кого так відчайню зараз боролася нова влада. Проте нічого не вдієш — у мене на руках були хворий син і жінка, котра майже рік тому обродилася досить хворобливим немовлям. Я була їм потрібна... й потрібні також харчі, які я зараз, як велику дорогоцінність, притискала до себе. Коли нагодую свого Василька та Тамару з Сонечкою, маю знову йти на ці небезпечні вулиці й шукати — знову й знову відчайню, день у день шукати своє загублене щастя, те кохання, котрим так недбало гребувала я колись.

Зачулося ревіння двигуна автівки, я наполоханою тваринкою кинулася до того вугла будинку, від котрого встигла відійти лиш декілька кроків. Притулилася спиною до холодної цегли й завмерла, здається, навіть не дихаючи, міцно-міцно притискаючи до себе дорогоцінний кошик з харчами — порятунок від голоду мого сина й тої жінки, перед котрою сильно я встигла завинити за своє досить нетривале життя. Автівка проїхала повз мене, й тільки коли стихлися звуки її двигуна, я насмілилася йти далі — до тої жалюгідної кімнатки в підвалі, де ми віднайшли прихисток. Я йшла так швидко, скільки вистачало сили в моєму ослаблomu від недоїдання тілі, й зітхнула полегшено, коли опинилася в тім підвалі — брудному, сирому й холодному приміщенні, котре кишіло щурами та мишами, у стінах котрого жили орди безжальних клопів та ще хтозна якої нечисті. Але я мало уваги звертала на це зубожіння — головне було врятувати сина й знайти Владислава. Знайти живого, бо в можливу смерть чоловіка я вперто відмовлялася повірити, навіть на хвилину не допускаючи до свідомості думки про його можливу загибель. Владислав не міг померти... він не міг піти й залишити мене, особливо тепер, коли я нарешті зрозуміла свою помилку, зрозуміла ту просту істину, що кохаю цього чоловіка. Кохаю, можливо, уже й давно, з тих часів, коли він був ще поряд мене й дарував свою любов, котру я відмовлялася приймати, від перших днів нашого знайомства налаштувавшись ледь не вороже до нього, а потім зненавидівши за те, що він наполігся на нашому шлюбі. Але вже досить скоро моя ненависть минулася, та я продовжувала наче втікати від свого власного щастя поряд з цим чоловіком.

У кімнаті, де ми віднайшли прихисток, було холодно й неспокійно. Мій Василько сидів біля невеличкого віконця з брудним склом, що виходило на море, з тоскним виглядом дивився кудись... Бідолашна моя дитина... Ще одна жертва

того мого нерозумного поводження. Немовля Тамари кво-ло квиксило поряд матері за вузькому ліжку, й мене охоплював страх кожного разу, коли я дивилася на цю помираючу дитину. Дитину Павла... Дитину того чоловіка, котрий був моїм першим коханням і через котрого я відмовлялася від кохання Владислава.

Тамара звела на мене погляд.

— Ти прийшла... — Вона замовкла, не договоривши, але я бачила надію в її великих гарних очах і знала, як чекає вона на те, що мала я в кошику.

Я посміхнулася.

— Ми сьогодні надзвичайно заможні. Я принесла харчі.

Тамара перехрестилася слабкою рукою.

— Слава Господу... Сонечка помре, коли я її хоч трішки не нагодую.

Ми поїли... Перший раз за досить тривалий час поїли як ті люди, а не жалюгідні жебраки. Мій син, котрий мав чотири роки й стійку нелюбов ще від колиски до молока, зараз залюбки пив його, пригортався худеньким тільцем, позирав на мене такими гарними карими оченятами — очима Владислава. Та й риси обличчя мав теж батьківські, від мене впадкувавши хіба що впертість норову та звичку дзвінко сміятися. Але останнє... Я давно вже не сміялася дзвінко та радісно — життя позбавило мене тої здатності. А раніш... як полюбляла я сміятися, й особливо дівчиною, коли ще ніякі турботи життя особливо не торкалися мене, коли не проживала того, що мусила останнім часом. Василько знову почав кашляти, враняючи моє материнське серце, я зігріла йому молока, змусила випити гаряче й таке огидливе для нього. А потім мала йти... йти знову шукати Владислава, своє втрачене кохання. Василько чомусь почав вередувати й не бажав відпускати мене, та нічого не вдієш...

Карі оченята сина дивилися на мене з безкінечною любов'ю.

— Матінко... ви ж повернетесь?

Я ніжно поцілувала його темні кучерики на чолі.

— Звісно ж, повернуся, мій дорогоцінний.

Син поглянув з надією.

— Разом з татком?

Я спробувала усміхнутися, але усміх мій вийшов геть сумним.

— Я не можу тобі обіцяти, але щиро бажаю знайти його. А ти молися... молися своєю безгрішною молитвою, й Господь нас не полишить.

Василько щиро захитав темноволосою голівкою.

— Я буду молитися, матінко... не сумнівайтеся. Й ви повернетесь разом з татом.

Я стримала сльози, не бажаючи лякати сина, а потім швидко вийшла геть з тої вбогої кімнатки, котра слугувала нам тепер за житло. Сльози вже не втрималися в очах моїх, а рясно покотилися щоками. Заради сина я завжди стримувала себе, майже ніколи не плакала, не бажаючи страшити дитину. Порожня севастопольська вулиця зустріла тим же пронизливим і холодним вітром й майже повною безлюдністю, котра вже звичною зробилася за ті декілька днів, що ми тут мешкали. За словами нашої сусідки, місто зараз геть не нагадувало себе колишне, й люди найбільше страшилися потрапити на очі тій пані Землячці, котра мала якусь спотворену, збочену насолоду у вбивствах безвинного люду. За словами все тої ж сусідки, сьогодні по обіді на пристані мали кудись відправляти бійців переможеної української армії, й я так бажала, аби віднайти посеред тих солдат Владислава. Хоча б оком поглянути на нього й зрозуміти, що живим він є на цім світі, й тоді настане кінець мого особистого пекла,